

УДК 378.147 : 355.23

Дмитро Дмитрович Доляновський

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ ДЛЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ГАЛУЗІ

Перманентний вплив інформаційних тенденцій на розвиток суспільства не залишив поза увагою еволюцію освіти та визначив появу нової форми навчання — дистанційної. У військовій освіті як складовій загальнодержавного освітнього простору спостерігаються певні спроби ініціювати втілення дистанційної форми навчання до навчального процесу. Однією з них стало створення центру дистанційного навчання в Національній академії оборони України [1]. Це свідчить про те, що процес упровадження дистанційного навчання в загальну систему підготовки фахівців для Збройних Сил України перейшов від теоретичної до практичної фази.

Безумовно, в національній системі освіти накопичений досить багатий досвід упровадження дистанційного навчання, однак специфіка військової освіти створює багато проблемних питань на цьому шляху, що потребують негайного та якісного їх вирішення. Одним із найгостріших з них є підготовка науково-педагогічних працівників, котрі здатні на якісному рівні реалізовувати педагогічний процес за дистанційною формою навчання.

Мета статті — обґрунтування можливих шляхів формування викладацького складу для здійснення дистанційного навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі.

Завдання статті: визначити характерні риси дистанційного навчального процесу; визначити особливості роботи та обґрунтувати вимоги до тьютора в системі військової освіти; визначити основні завдання формування науково-педагогічних працівників у вищих військових навчальних закладах для системи дистанційного навчання.

Дистанційне навчання як педагогічне явище є досить новим у загальнодержавній системі освіти. Але аналіз інформаційних джерел із цього питання дає змогу ствер-

джувати, що вже сьогодні під його впливом почали формуватися особливі взаємини між об'єктами та суб'єктами навчального процесу. Це, у свою чергу, вимагає внесення до освітньої системи таких змін, які б давали змогу реалізовувати усі позитивні аспекти дистанційного навчання [2—4].

У цьому контексті передусім виникає питання: хто здатний реалізувати дистанційне навчання у системі військової освіти в сучасних умовах?

На жаль, сьогодні не існує чітко визначеної програми підготовки для викладацького складу, який повинен бути здатним здійснювати педагогічний процес за дистанційною формою навчання. Наприклад, у програмах підготовки ад'юнктів у Національній академії оборони України дистанційному навчанню відводиться кілька годин занять, які мають ознайомчий характер та не надають можливості підготувати викладача до діяльності за цією формою навчання. Водночас, у деяких цивільних вищих навчальних закладах, які мають можливості фінансової мотивації науково-педагогічних працівників, інноваційна діяльність із упровадження дистанційного навчання покладається на самих викладачів, що викликає багато непорозумінь щодо змісту дистанційних курсів, а зрештою стає причиною їх недостатньої результативності. Таким чином, відсутність системного обґрунтованого підходу до підготовки викладацьких кадрів не дає можливості повною мірою використовувати позитивні якості й переваги дистанційного навчання. Більше того, поверховий підхід до дистанційного навчання взагалі та особливо до підготовки кадрів, що здатні його реалізовувати, є шкідливим для самої ідеї навчального процесу за цією формою.

У загальному випадку можна виокремити дві категорії навчально-педагогічних працівників, задіяних у системі дистанційного на-

вчання. Це автори ресурсів дистанційного навчання, передусім дистанційних курсів, та викладачі — тьютори, які безпосередньо здійснюють педагогічний процес за дистанційною формою. Для обох категорій характерні специфічні вимоги та відповідно особливості підготовки.

Більш детально розглянемо особливості роботи тьютора.

По-перше, слід визначитися з поняттям “тьютор”. У перекладі з англійської мови тьютор — це репетитор, наставник, вихователь. Але тьютор у системі дистанційного навчання не лише викладає необхідні знання і перевіряє їх засвоєння, він формує навчальні ресурси та забезпечує доступ слухача до них [2]. Таким чином, тьютор стає ключовою фігурою у педагогічному процесі, яка формує траєкторію навчання за дистанційним курсом відповідно до багатьох особливостей цільової аудиторії. У традиційному навчанні траєкторія навчального процесу визначається навчальними планами і програмами. Водночас, схема дистанційного курсу може змінюватися за необхідністю, що забезпечує необхідну гнучкість у навчанні. Крім того, тьютор здійснює навчальний процес у специфічних умовах системи дистанційного навчання, яка володіє певними властивостями [3]:

- доступність — відсутність необхідності установки специфічного програмного забезпечення на робочому місці користувача;
- надійність — використання надійної технології доставки даних, що забезпечують швидкість відклику системи на дії користувача;
- розширюваність — можливість збільшення функціональності системи;
- масштабування — збільшення кількості користувачів, які одночасно працюють у системі, не потребує заміни або доопрацювання програмного забезпечення;
- практичність — здатність отримання користувачем практичних навичок роботи з програмними продуктами, обладнанням і технологіями;
- адаптивність — індивідуальне налаштування параметрів процесу навчання під конкретного користувача, надання статистичної й рекомендаційної інформації щодо проходження навчання, модульна компоновка системи;
- контроль — здійснення постійного спостереження діяльності користувача в процесі засвоєння предметної галузі;
- активність — автоматичне надання рекомендацій під час формування навчального плану та у процесі навчання залежно від рівня знань та цілей навчання;
- комплексність — загальний облік ресурсів, які задіяні в системі;

– оперативність — миттєве інформування користувачів про заходи та події, що стосуються його навчання.

З огляду на зазначені умови та результати досліджень, [4] можна зробити висновок про те, що для ефективної реалізації дистанційного навчання викладачі повинні володіти новими знаннями та вміннями. Тобто вони мусять змінити власні педагогічні стилі з урахуванням впливу інформаційно-комунікаційних технологій на організацію та здійснення педагогічного процесу.

Таким чином, для формування педагогічного складу системи дистанційного навчання у військовій галузі, виникає необхідність в організації додаткової підготовки викладачів [5]. Однією з форм такої підготовки мають стати курси підвищення кваліфікації. Під час таких курсів у викладачів формуються: нове бачення процесу дистанційного навчання; детальне розуміння практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у пізнавальному процесі та інші необхідні властивості. У процесі підвищення кваліфікації навчально-педагогічних працівників мають вирішуватися такі проблемні питання.

По-перше, викладач починає розуміти необхідність використання різних підходів до організації навчального процесу, визначається з наявним методичним апаратом дистанційного навчання. Вивчення засад побудови дистанційного курсу формує в майбутнього тьютора здатність ефективного використання усіх доступних педагогічних інструментів.

По-друге, вивчається методика організації планування навчального процесу за дистанційною формою. Це дає можливість визначитися з необхідними кількістю та змістом ресурсів дистанційного навчання, а також потрібним обсягом фінансування заходів щодо його організації.

По-третє, обґрунтовуються форми та способи мотивації і фінансової підтримки авторів ресурсів дистанційного навчання та тьюторів, які безпосередньо його реалізують.

Крім обов’язкової базової та курсової підготовки викладачів для системи дистанційного навчання, дієвими формами вдосконалення педагогічної майстерності тьюторів мають стати: періодичні семінари; обговорення тих чи інших проблемних питань із дистанційного навчання; обмін досвідом щодо використання деяких елементів інформаційно-комунікаційних технологій та педагогічних методик. Для результативного здійснення дистанційного навчання тьютор також потребує: постійної підтримки у формі різноманітних тренінгів; забезпечення організаційними та методичними матеріалами для коригування своєї роботи; супрово-

дження апаратно-програмного забезпечення з боку інженерно-технічного персоналу системи дистанційного навчання; окремого бюджету часу на створення та удосконалення додаткових інформаційних ресурсів.

В умовах жорсткої прив'язки до чинних нормативних документів із питань організації навчального процесу у військовому навчальному закладі, недостатнього рівня розвитку матеріально-технічної бази та дефіциту часу забезпечення сформульованих вище вимог до тьюторів стає суттєвою проблемою. Від успішності її розв'язання залежить формування у викладацького складу позитивної мотивації до використання дистанційної форми навчання.

Крім об'єктивних причин, існують суб'єктивні особливості особистості викладача, які теж необхідно враховувати під час організації дистанційного навчання. У процесі формування педагогічного складу системи дистанційного навчання викладачів можна поділити за психологічними ознаками на такі категорії: інноватори; шукачі винагороди; уникаючі ризику і небажаючі [2]. Характеристики кожної категорії стисло надаються у зазначеній літературі, тому нема сенсу зупинятися на них детально. Зазначимо лише, що для запровадження дистанційного навчання рекомендується залучати лише бажаних науково-педагогічних працівників, якими є, в першу чергу, інноватори. Для них відсутність політики щодо дистанційного навчання та компенсації або зменшення навантаження не є перепорою для запровадження у педагогічному процесі дистанційної форми навчання.

Для інших категорій, а це, на жаль, більшість викладацького складу вищих військових навчальних закладів, зазначені вище фактори тримають їх поза дистанційним навчанням.

Таким чином, наприкінці статті можливо зробити такі висновки.

По-перше, дистанційне навчання це форма навчальної діяльності, що сформувалась під впливом об'єктивних факторів розвитку суспільства й освітнього процесу. Темпи його розвитку будуть лише нарощуватися і зрештою воно отримає своє належне місце в освітньому просторі військової галузі.

По-друге, формування викладацького складу для системи дистанційного навчання є важливим і вкрай необхідним процесом, реалізація якого потребує розуміння цієї проблеми з боку адміністрації та викладацького корпусу вищих військових навчальних закладів. Усвідомлення важливості запровадження дистанційного навчання в загальній системі військової освіти, формування позитивних мотиваційних умов у науково-педагогічних працівників є запорукою успішного формування педагогічних кадрів для системи дистанційного навчання у військовій галузі.

Література

1. Рябцев В. В. Модель дистанційного навчання у Національному університеті оборони України / В. В. Рябцев // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — 2009. — № 1 (4). — С. 35—41.
2. Дистанційний навчальний процес / В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротенко, Г. С. Молодих, Н. Є. Твердохлебова. — К. : Міленіум, 2005. — 290 с.
3. Терехов И. В. Ресурсные центры и дистанционное обучение. возможности использования СДО на примере СДТ REDCLASS / И. В. Терехов, М. Б. Лемберский // Материалы II Всерос. науч.-практ. конф.-выставки "Единая образовательная информационная среда: проблемы и пути развития". Режим доступа http://www.itl.edu.nstu.ru/literature.php?action=info&lit_id=171.
4. Irani Tacy, TelgRicky. Building It So They Will Come: Assessing Universities' Distance Education Faculty Training and Development Programms. Journal of Distance Education. — 2002. Режим доступу: [www.url: http://cade.icaap.org/vol17.1/irani.html](http://cade.icaap.org/vol17.1/irani.html).
5. Практикум тьютора : дист. курс // Проблема лабораторія дистанційного навчання Нац. техн. ун-ту "Харківський Політехнічний Інститут". Режим доступу: <http://dl.kpi.kharkov.ua/techn1/tu101/default.asp?ukr>.

В статье рассматриваются характерные особенности дистанционного обучения, предлагаются и обосновываются возможные пути формирования преподавательского состава для проведения дистанционного обучения в высшем военном учебном заведении; делается попытка определить основные задания по формированию научно-педагогических работников в высших военных учебных заведениях для системы дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, тьютор, система военного образования.

Characteristic features of distance education are considered in the article, possible ways of forming academic staff for carrying out distance learning in a military higher educational institution are offered and grounded; an attempt is made to define the main tasks of forming academic staff in military higher educational institutions for the distance learning system.

Key words: distance learning, tutor, system of military education.